

Розвиваюче навчання підвищує рівень психічного розвитку школярів через становлення у них дослідницької культури в рамках формування досвіду пізнавальної самоорганізації наукового пошуку. Разом з тим, якщо навчання не зорієнтоване на спеціальне формування у школярів здібностей до духовної самоорганізації, що визначає їх особистісний розвиток і саморозвиток. Важливо і наступне. Збагачення розвиваючої ролі навчання дорівнює направленості його на розвиток особистості що неможливо лише в результаті освоєння школярами методів наукового пізнання і логіки наукового пошуку. Необхідним стає включення учнів у придбання "живого знання" (О.Н.Леонтьєв), яке вплетене в систему цінностей і смислів школярів, дозволяє їм "узнавати себе в ньому" (В.П.Зінченко) і на цій основі творити свій власний внутрішній світ.

Стає цілком очевидним, що рух сучасної дидактики і школи до максимально можливого рівня реалізації розвиваючої функції навчання не може обмежуватися лише системою розвиваючого навчання. Зорієнтованість сучасної освіти на досягнення нової якості, пов'язаної з становленням у школярів начал особистісного самостворення, перетворюючих людину із суб'єкта пізнання в суб'єкт життєвого самовизначення і самореалізації, потребує в освоєнні дидактичної системи особистісно орієнтованого навчання, стратегія і тактика розробки якого проектується змістом сучасної дидактичної концепції розвиваючої функції навчання, що задає загальне направлення психічного розвитку поняттям "особистість".

І.А.Кравцова, к.пед.н., доцент,

Л.О.Горбатенко, студентка,

Криворізький ДПУ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У статті розглядаються педагогічні умови введення інтерактивних методів навчання в початкових класах, шляхи вдосконалення уроку, які тісно взаємопов'язані з формами організації навчальної діяльності молодших школярів у сучасній дидактиці.

В статье рассматриваются педагогические условия внедрения интерактивных методов обучения в начальных классах, пути совершенствования урока, которые тесно взаимосвязаны с формами организации учебной деятельности младших школьников в современной дидактике.

The article deals with the problem of pedagogical conditions for putting into practice interactive methods of teaching in primary-school classes. The ways

of improving the lesson, which are in the close interrelation with the organizational forms of younger schoolchildren learning activities in modern didactics are shown.

Успіх у формуванні особистості дитини залежить від форм організації навчання, тобто від зовнішнього боку організації навчального процесу, який відображає характер взаємозв'язків його учасників [3, с.9]. За визначенням О.Я.Савченко, "форма організації навчання" означає певну взаємодію вчителя та учнів, що регулюється встановленим режимом та умовами роботи [6, с.42].

Розвиток форм організації системи навчання збігається з розвитком суспільства.

Наприкінці XVI – початку XVII ст. як індивідуальна, так і індивідуально-групова форми організації навчання вже не відповідали потребам суспільства. У братських школах України, Білорусі та деяких інших країнах виникло групове навчання, яке стало основою класно-урочної системи, обґрунтованої та вдосконаленої Я.А.Коменським [7, с.32].

Незважаючи на широке визнання у світі класно-урочної системи, спроби вдосконалити урок як специфічну форму організації навчально-виховного процесу не припиняються з моменту його винайдення.

За радянських часів в Україні з метою поліпшення результативності навчального процесу значна увага приділялась розробці нових типів уроків, удосконаленню їх структури та основних елементів такої структури.

Велися, хоч і не так активно, пошуки вдосконалення уроку, пов'язані з формами організації навчальної діяльності учнів, яких у сучасній дидактиці виділяють чотири:

- парна (взаємодія учня з учнем чи вчителя з учнем);
- групова (вчитель одночасно навчає весь клас);
- кооперативна (колективна – всі учні активні і навчають один одного);
- індивідуальна (самостійна) робота учня.

Залежно від участі учнів у навчальній діяльності, Я.Голант в 60-х роках XX ст. поділив на активне і пасивне, а на початку XXI ст. виникає нове дидактичне поняття – інтерактивне навчання. Це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами.

Безперечним є факт, що та чи інша інновація (від лат.

“оновлення”, “зміна”, “введення чогось нового”, “внесення новизни”), пропонована у сучасній педагогіці, вже у певний час пройшла повний цикл за тими етапами, що були окреслені. І в основу будь-якої з них були покладені геніальні й невмирущі ідеї, проголошені фундаторами педагогічної науки Я.Коменським, Дж.Локком, Й.Песталоцці, пізніше Дж.Дьюї, К.Ушинським, В.Сухомлинським та іншими [8, с.24].

Теоретичною основою запровадження інтерактивних методів навчання стали системний, особистісно зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів; теорія оптимізації педагогічного процесу, а також інваріантність процесу навчання (В.Дьяченко, А.Нісімчук, О.Падалка, О.Шпак). Методологічною основою – розробки сучасних українських та зарубіжних педагогів у галузі методів і технологій навчання (В.Гузєєв, А.Гін, О.Пометун, Л.Пироженко) [1, с.117].

Ключовими у розумінні психологічної основи інтерактивних методів є поняття інтеракції, більш відомого в російській та українській психологічній літературі як міжособистісна чи соціальна взаємодія (з англ. interaction – взаємодія). Теоретичні проблеми між особистісної взаємодії розглянуті в працях Л.С.Виготського, В.М.Місяцева, О.М.Леонтьєва, Б.Ф.Ломова, О.О.Бодальова, М.М.Обозова та ін. Соціальна взаємодія вважається складовою частиною спілкування та спільної діяльності, які утворюють нерозривну єдність [2, с.26].

Проведені дослідження довели, що інтерактивне навчання дає змогу збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття, волю.

Вчені зробили висновок, що найгірші результати забезпечує пасивне навчання (лекція – 5%, читання – 10%), а найкращі – інтерактивне (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших чи негайне застосування – 90%).

Ці дані цілком підтверджують дослідження сучасних психологів. За їхніми оцінками, школяр може, читаючи очима, запам'ятати 10% інформації, слухаючи – 26%, розглядаючи – 30%, слухаючи і розглядаючи – 70%, через особистий досвід – 80%, спільну діяльність з обговоренням – 90%, навчання інших – 95% [5, с.74].

Щоб ефективно обробити інформацію, необхідно задіяти як зовнішні, так і внутрішні чинники. Коли ми обговорюємо проблеми з іншими, ставимо запитання, що їх стосуються, наш мозок працює

набагато краще.

Наш мозок схожий на комп'ютер, а ми його користувачі. Щоб комп'ютер працював, його потрібно увімкнути. Так само потрібно "увімкнути" і мозок учня. Коли навчання пасивне, мозок не вмикається. Комп'ютер потребує правильного програмування, щоб інтерпретувати дані, введені в його пам'ять. Наш мозок повинен пов'язати те, що нам вкладають, з тим, що ми вже знаємо і як ми думаємо. Коли навчання пасивне, він не простежує ці зв'язки і не забезпечує інформацію.

Нарешті, наш мозок повинен перевірити інформацію, узагальнити її, пояснити комусь для того, щоб зберегти її в банку пам'яті. Коли навчання пасивне, мозок не зберігає інформацію в банку пам'яті.

Якщо ж до роботи залучається слухова й зорова пам'ять, є більше шансів задовольнити потреби різних учнів, чий спосіб сприйняття матеріалу може суттєво відрізнитися.

Однак використання лише зорової та слухової пам'яті недостатнє.

Понад дві тисячі років тому видатний китайський педагог Конфуцій сказав:

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу, я пам'ятаю.

Те, я роблю, я розумію.

Ці три прості твердження обґрунтовують необхідність використання активних методів навчання. Дещо змінивши слова видатного педагога, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання:

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром.

Набагато важливіше читати, ніж просто розповідати. Хоча останній метод простіший, доступніший і, безумовно, швидший. Ви можете швидко повідомити учням те, що вони ще швидше забудуть.

Процес навчання – не автоматичне викладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини і її власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрування, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх стійких

знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання [4, с.4].

Головна риса інтерактивного навчання – використання власного досвіду учнями під час розв'язання проблемних питань. Їм надається максимальна свобода розумової діяльності при побудові логічних ланцюгів.

Ефективність впровадження інтерактивного навчання, на думку І.Я.Жорової, забезпечується спеціальною організацією навчального процесу, яка складається з кількох етапів.

На підготовчому етапі формуються мікрогрупи. При цьому враховують позитивний емоційний стан мікрогрупи, готовність учасників до співпраці під час вирішення навчальної проблеми, яка повинна спонукати учнів до пошукової діяльності, обміну власним досвідом, думками, розвивати вміння та навички самостійно працювати. Далі в процесі спілкування учні виявляють не тільки знання предмета, а й уміння узагальнювати, робити логічні висновки, у них формуються комунікативні уміння – у процесі обговорення своєю думку необхідно висловлювати стисло і не відхилятися від теми; демонструвати вміння не тільки говорити, а й слухати.

Наступний етап – презентація групових рішень – може бути організований по-різному, залежно від характеру взаємодії учасників груп (спільно-індивідуальна, спільно-послідовна, спільно-взаємодіюча). Спільно-індивідуальна форма передбачає представлення результатів власної діяльності кожного учасника, обговорення та вибір доцільного варіанта. При спільно-послідовній – результат діяльності кожної групи є фрагментом, необхідним для побудови загальної відповіді. Спільно-взаємодіюча форма обумовлює вибір певних аспектів групових рішень, на основі яких приймається колективне.

На підсумковому етапі учні оцінюють, наскільки вдалося створити атмосферу співробітництва у групі, підбивають підсумки виконаної роботи.

Не менш важливим є висновок дослідників О.Пометун та Л.Пироженко про те, що інтерактивне навчання є сукупністю технологій. Автори розподіляють інтерактивні технології на чотири групи, залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів:

– інтерактивні технології кооперативного навчання (організація навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною

- навчальною метою: робота в парах, один-два-чотири – усі разом, змінні трійки, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо);
- інтерактивні технології колективно-групового навчання – технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу;
 - технології ситуативного моделювання – побудова навчального процесу за допомогою залучення учня до гри, передусім, ігрове моделювання явищ, що вивчаються;
 - технології опрацювання дискусійних питань – широке публічне обговорення якогось суперечливого питання [3, с.10].

Ці інтерактивні технології можна успішно застосовувати в початкових класах – спершу це можуть бути інтерактивні вправи на окремих етапах уроку. Варто починати з найдоступніших і зрозуміліших для дітей.

Список використаних джерел

1. Бахметова Т. Інтегративне навчання: організація навчальних діалогів / Т.Бахметова // Теорія і практика формування мовної особистості в умовах сучасних технологій навчання і виховання в загальноосвітніх закладах та вищій школі: Збірник наукових праць / Ред. рада: В.В.Пруняк, Л.Р.Шпачук та ін. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – Вип.1. – С.117.
2. Дуткевич Т.В. Психологічні основи використання інтерактивних методів навчання у процесі підготовки спеціалістів з вищою освітою / Т.В.Дуткевич // Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога: Зб. наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Абетка – Нова, 2003. – С.26-33.
3. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання / С.Іванішена // Початкова школа. – 2006. – №3. – С.9-11.
4. Коротун І.В. Вивчення словникових слів із використанням інтерактивних технологій кооперативного навчання / І.В. Коротун // Початкове навчання та виховання. – 2008. – №14 (162). – С.2-8.
5. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. – К.; А.П.Н., 2002. – 136 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / Олександра Яківна Савченко. – К., 1997. – С.42.
7. Смирнов С.А. Педагогіка / С.А.Смирнов. – М., 2001. – С.32.
8. Шпачук Л.Р. До питання про інноваційні технології / Л.Р.Шпачук // Теорія і практика формування мовної особистості в умовах сучасних технологій навчання і виховання в

загальноосвітніх закладах та вищій школі: Збірник наукових праць / Ред. рада: В.В.Пруняк, Л.Р.Шпачук та ін. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – Вип.1. – С.24.

Є.В.Денисенко,
аспірант,
Криворізький ДПУ

РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглядається актуальність розвитку теоретичного мислення, його структура та методи поліпшення його формування.

В статье раскрывается актуальность развития теоретического мышления, его структура и методы улучшения его формирования.

The article reveals the actuality of the development of theoretical thinking, its structure and methods for the improvement of its formation.

Демократизація освіти вимагає від педагогічної науки нових шляхів удосконалення навчально-виховного процесу. “Освіта ХХІ ст. – це освіта для людини”, – зазначено у Концепції 12-річної загальноосвітньої школи. Пріоритетним напрямком оновлення змісту навчально-виховного процесу є гуманізація освіти, що базується на гуманістичних цінностях. Ось чому авторитарно-дисциплінарні моделі навчання змінюються на особистісно-орієнтовані, суттєвими ознаками яких є навчання і виховання особистості з урахуванням усіх індивідуальних та фізіологічних процесів, які протікають в організмі дитини. Це створення умов для творчості, саморозвитку та самовиявлення особистості школяра.

В концепції учбової діяльності школярів одним з найважливіших понять є якраз поняття учбової діяльності школярів. В педагогічній практиці під учбовою розуміється будь-яка діяльність школяра в процесі навчання. В даній концепції поняття “учбова діяльність” значно вужче. Річ у тому, що саме по собі “навчання” і “засвоєння”, що має навіть форму спеціально організованого учбового процесу по передачі людям знань, умінь і навиків, спеціальною учбовою діяльністю не володіють, оскільки внутрішньо не містять в собі спрямованості на формування у індивіда, з одного боку, потреби в самостійному пошуку і засвоєнні теоретичних знань, з іншого – уміння ці знання шукати і освоювати, що можливе за допомогою тільки теоретичного мислення. Наявність такої потреби і такого уміння – це характеристики учбово-виховного процесу, що здійснюється у формі учбової діяльності школярів. Учбова